

Praktyka pieczętowania amfor a zmiany społeczno-ekonomiczne w Egipcie późnoantycznym i średniowiecznym. Analiza stemplowanych zatyczek od naczyń z klasztoru w Naqlun w Oazie Fajum (VI–XI w. n.e.)

Zatyczki amfor, starożytne odpowiedniki kapsli od butelek, są powszechnymi znaleziskami na stanowiskach archeologicznych w Egipcie. Były to jednorazowe zamknięcia zazwyczaj wykonane z błota lub gipsu, formowane na wylewach napełnionych naczyń w celu ich zamknięcia. Często zamykano nimi duże pojemniki do transportu towarów takich jak wino. Przed wyschnięciem ich miękkie powierzchnie bywały znakowane pieczęciami zanurzonymi w farbie, zostawiając odciski zawierające informacje dla dystrybutora i odbiorcy. W przeszłości te kruche i nieatrakcyjne artefakty często traktowano po macoszemu w badaniach. Tymczasem mogą one dostarczyć wielu informacji na temat starożytnych gospodarek i społeczeństw.

Projekt ma na celu zbadanie praktyk pieczętowania amfor w Egipcie od VI do XI wieku n.e. w świetle zmian społeczno-gospodarczych po podboju arabskim w 641 r. n.e. Przedmiotem badania będzie około 130 zatyczek z klasztoru w Naqlun w oazie Fajum, z wykopalisk Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Zatyczki te, wyrzucone w miejscu konsumpcji zawartości amfor, dostarczają ważnych informacji o dystrybucji i spożyciu towarów, zwłaszcza wina. W dodatku pieczęcie na zatyczkach odzwierciedlają szersze zmiany kulturowe i gospodarcze. Celem badań będzie ustalenie, jakie informacje niosły te obiekty, jak ewoluowały praktyki pieczętowania oraz czy miały na nie wpływ współczesne trendy i zmiany kulturowe.

Klasztor w Naqlun był ważnym ośrodkiem monastycznym w okresie bizantyjskim i średniowiecznym. Znaleziska archeologiczne z tego stanowiska, w tym ponad 1000 tekstów, zapewniają bogaty kontekst do badania zatyczek amfor i zrozumienia ich szerszych implikacji społeczno-ekonomicznych. Badając znaki i inskrypcje na pieczęciach, a także ceramikę znaną w tych samych kontekstach, projekt dostarczy nowych danych na temat konsumpcji towarów w klasztorze oraz ich produkcji i handlu w późnoantycznym i średniowiecznym Egipcie.

Porównanie pieczęci z Naqlun z tymi z innych miejsc pozwoli zidentyfikować praktyki regionalne i specyficzne dla danego okresu oraz umieścić je w kontekście podobnych znalezisk z bizantyjskiego i wczesnoislamskiego Egiptu. Co ważne, podczas gdy pieczęcie z Naqlun z okresu od VI do VIII wieku znajdują analogie, te datowane od IX do XI wieku są unikatowe. Wstępne badania wykazały, że wcześniejsze pieczęcie zawierają głównie inskrypcje w języku greckim i koptyjskim, podczas gdy późniejsze noszą tylko znaki graficzne. Pozwala to na obserwację ich ewolucji w czasie, co pomoże zrozumieć wpływ przejścia od rządów bizantyjskich do islamskich i zmian w piśmiennictwie, języku i kulturze wizualnej. Zatyczki zostaną również zestawione z ołowianymi i glinianymi pieczęciami na dokumentach, aby zidentyfikować wspólne trendy i podobieństwa w ikonografii.

Badanie postrzega pieczęcie na zatyczkach amfor jako środki przekazu informacji i symboli. Badając znaki i inskrypcje na owych zabytkach, możemy zyskać wgląd w tożsamość ludzi, którzy ich używali oraz śledzić interakcje między chrześcijańskimi i islamskimi sferami kulturowymi. W szczególności przedstawienia — zwierzęta, święci, krzyże, pięcioramienne gwiazdy itp. — wydają się odzwierciedlać estetyczne i symboliczne wybory właścicieli stempli. Takie podejście, nowatorskie w badaniach obiektów tego typu, pozwoli prześledzić zmiany w estetyce i stylu stempli. Pomoże też zrozumieć interakcje społeczności klasztornej z szerszym środowiskiem społeczno-kulturowym Egiptu.

Projekt poprawi rozumienie praktyk pieczętowania i ich znaczenia kulturowego. Wyniki przyczynią się do poszerzenia wiedzy na temat zmian społeczno-gospodarczych w Egipcie w okresie przejścia od panowania bizantyjskiego do islamskiego, a także umożliwią wgląd w interakcje między różnymi grupami kulturowymi i religijnymi oraz ich wybory estetyczne odzwierciedlone w pieczęciach.

Wyniki badań, w tym katalog zatyczek z Naqlun i odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące gospodarki, informacji przekazywanych na pieczęciach oraz ewolucji praktyk stemplowania zatyczek amfor w odniesieniu do szerszych zmian kulturowych, zostaną opublikowane w formie monografii. Dokumentacja zostanie udostępniona jako otwarte dane, aby można ją było łatwo znaleźć i ponownie wykorzystać w przyszłych badaniach.